

DIGITÁLIS ERKÖLCS – AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG DIGITÁLIS JOGOKRÓL ÉS ELVEKRŐL SZÓLÓ NYILATKOZATTERVEZETE*

*Bereczki Roxána*¹

Bevezetés

2022. január 26-án az Európai Unió Bizottsága javaslatot tett az Európai Parlament és a Tanács számára egy olyan nyilatkozat megalkotására, amely az Unió valamennyi állampolgárára érvényes digitális jogokat és elveket foglalja össze.

A nyilatkozat hozzájárul a digitális piac szabályozásához és az Európai Unió digitális átalakulásához,² hiszen számos lehetőséget kínál a jobb életminőség, az innováció és a gazdasági növekedés elérésére, valamint biztonságot és stabilitást irányoz elő.³

Előzmények

A nyilatkozat alapvetően az uniós jogból táplálkozik. Kidolgozása során fontos szempontként jelentek meg az alapító szerződések, az Alapjogi Charta, az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlata, valamint a szociális jogok európai pillére keretében szerzett tapasztalatok.⁴

A dokumentum egy következő lépésként értékelhető a digitális Európa irányába, ugyanis a Tanács és a Bizottság a megelőző években már számos jogi eszközzel járult hozzá Európa online jogbiztonságához és az egységes digitális piac kialakításához.⁵ Az internetes biztonsággal foglalkozó Általános adatvédelmi rendelet (2016),⁶ az e-kormányzatról szóló Tallinni Nyilatkozat (2017), a digitális társadalomról és az értékalapú digitális kormányzásról szóló Berlini Nyilatkozat (2020), illetve a digitális demokrácia irányairól szóló

* DOI 10.21867/KjK/2022.2.2.

¹Bereczki Roxána, joghallgató, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

² A Bizottság az EU-n belül mindenkire érvényes digitális jogokról és elvekről szóló nyilatkozatot terjeszt elő, 2022. január 26., Brüsszel, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_22_452 (2022.03.12.)

³ Farid Baddache: Why the EU Declaration on Digital Rights is a Great Step for Human Rights, 2022. január 28., <https://ksapa.org/why-the-eu-declaration-on-digital-rights-is-a-great-step-for-human-rights/> (2022.03.12.)

⁴ A Bizottság az EU-n belül mindenkire érvényes digitális jogokról és elvekről szóló nyilatkozatot terjeszt elő, 2022. január 26., Brüsszel, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_22_452 (2022.03.12.)

⁵ Pató Viktória Lilla: Az EU, mint digitális elvvezér?, 2022. február 7., <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2022/02/07/az-eu-mint-globalis-digitalis-elvvezer> (2022.03.12.)

⁶ Luca Bertuzzi: European Commission puts forth EU's values and principles for the digital age, 2022. január 26., <https://www.euractiv.com/section/digital/news/european-commission-puts-forth-eus-values-and-principles-for-the-digital-age/> (2022.03.12.)

Lisszaboni Nyilatkozat (2021)⁷ évről-évre egyre szélesebb területen érvényesítették az Unió digitális értékeit,⁸ az erre való törekvést pedig Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság elnöke is megerősítette, amikor kijelentette, hogy az Európai Unió vezető szerepet kíván betölteni a digitális átállásban, legfőképpen az adatgazdaság, a technológia és az infrastruktúra terén.⁹ A korábbi kezdeményezések között említhető továbbá a 2021 márciusi „Digitális iránytű: a digitális évtized megvalósításának európai módja” című bizottsági közlemény, amely Európa digitális átalakulását vizionálja 2030-ra.¹⁰ A közlemény figyelembe veszi a COVID-19 világválság következményeit is, tudniillik, a technikai eszközök széleskörű használata digitális átállásra sarkallta a mai társadalmakat.¹¹ Ennek megfelelően, a Bizottság a technológia adta új lehetőségek kiaknázására törekszik, amellet, hogy az ezekkel járó kockázatokat, veszélyeket és egyenlőtlenségeket is mérsékeli. A közleményben foglalt jövőkép négy fő pilléren épül, amelyek a lakosság digitális készségeinek fejlesztésére, a teljes hálózati lefedettségre, a vállalkozások digitális átalakulására és a közszolgáltatások legteljesebb körű digitalizálására koncentrálnak.¹² A Digitális iránytű céljainak elérését szolgálta 2021 szeptemberében „A digitális évtizedhez vezető út” című irányítási keret,¹³ amely a tagállamok együttműködését is feltételezi. Végül, a 2021. évi Eurobarométer felmérés, illetve a Bizottság által tartott nyilvános konzultációk pozitív visszacsatolásként járultak hozzá az új nyilatkozattervezet elkészítéséhez, ugyanis az eredmények rávilágítottak arra, hogy az európai digitális elvek széleskörű támogatottságot élveznek.¹⁴

⁷ A Bizottság az EU-n belül mindenkire érvényes digitális jogokról és elvekről szóló nyilatkozatot terjeszt elő, 2022. január 26., Brüsszel, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_22_452 (2022.03.12.)

⁸ Pató Viktória Lilla: Az EU, mint digitális elvvezér?, 2022. február 7., <https://eustrat.unike.hu/hirek/2022/02/07/az-eu-mint-globalis-digitalis-elvvezer> (2022.03.12.)

⁹ Szántó Viola: Digitális elvek – Hol tart Európa?, 2022. január 20., <https://www.ludovika.hu/blogok/messzelato/2022/01/20/digitalis-elvek-hol-tart-europa/> (2022.03.12.)

¹⁰ A Bizottság az EU-n belül mindenkire érvényes digitális jogokról és elvekről szóló nyilatkozatot terjeszt elő, 2022. január 26., Brüsszel, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_22_452 (2022.03.12.)

¹¹ Edoardo Celeste: Towards a European Declaration on Digital Rights and Principles: Guidelines for the Digital Age, 2022. február 7., <https://rebuildcentre.eu/2022/02/towards-a-european-declaration-on-digital-rights-and-principles-guidelines-for-the-digital-decade/> (2022.03.12.)

¹² Feyo Sickinghe: Digital Compass: EU outlines its digital ambitions for 2030, 2021. április 7., <https://www.twobirds.com/en/insights/2021/netherlands/digital-compass-eu-outlines-its-digital-ambitions-for-2030> (2022.03.12.)

¹³ A Bizottság az EU-n belül mindenkire érvényes digitális jogokról és elvekről szóló nyilatkozatot terjeszt elő, 2022. január 26., Brüsszel, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_22_452 (2022.03.12.)

¹⁴ Szántó Viola: Digitális elvek – Hol tart Európa?, 2022. január 20., <https://www.ludovika.hu/blogok/messzelato/2022/01/20/digitalis-elvek-hol-tart-europa/> (2022.03.12.)

A nyilatkozat tartalma: a hat vezérelv

A digitális jogokról és elvekről szóló nyilatkozattervezet célja, hogy az Európai Unió által előmozdítandó digitális átalakulás referenciaalapjául szolgáljon, illetve, hogy az átalakuláshoz kapcsolódó alapvető jogoknak, szabadságoknak és európai értékeknek egységes jogi keretet adjon.¹⁵ Tehát nem új jogokat biztosít, hanem hivatkozási pontot teremt azáltal, hogy egy helyen gyűjti össze a digitális korszakra vonatkozó valamennyi jogot.¹⁶ A nyilatkozat hitvallása az, hogy e jogoknak az online világban ugyanúgy kell érvényesülniük, mint az offline térben, ezért azok védelmét is ugyanolyan mértékben kell biztosítani.¹⁷ Miután az Eurobarométer felmérése rámutatott, hogy az Unió lakosságának 40%-a nincs tisztában azzal, hogy alapjogaik tiszteletben tartása az interneten is kikényszeríthető,¹⁸ Thierry Breton, a belső piacért felelős biztos hangsúlyozta, hogy „a nyilatkozat egyszer és mindenkorra rögzíti, hogy ami offline jogellenes, annak online is jogellenesnek kell lennie.”¹⁹ Ezen túlmenően, a dokumentum iránymutatást nyújt a politikai döntéshozók és a vállalkozások számára is az új technológiák alkalmazására vonatkozóan: olyan biztonságos technológiára van szükség, amely az online térben is tiszteletben tartja a nyilatkozatban foglalt jogokat és értékeket.²⁰ Ezek azok a törekvések, amelyek megtestesítik a nyilatkozattervezet első számú vezérelvét, az egyén középpontba helyezésének alaptételét a digitális átalakulásban.

Erre az emberközpontú vízióra épít a második alapelv, a szolidaritást és a befogadást hangsúlyozva. A Bizottság egy olyan digitális átalakulást javasol, amely senkit sem hagy maga mögött, ideértve az időseket, a fogyatékkal élőket, a kiszolgáltatott helyzetben lévőket és a jogfosztott személyeket. A digitális átállással nyújtott új lehetőségekből mindenkinek profitálnia kell, ezért meg kell tenni minden szükséges intézkedést, hogy azokból senkit se zárjanak ki:²¹ például a digitális szolgáltatások tervezése és reklámozása során érdemes tekintettel lenni a felhasználók anyanyelvére, digitális írástudására és a grafikák

¹⁵ A Bizottság az EU-n belül mindenkire érvényes digitális jogokról és elvekről szóló nyilatkozatot terjeszt elő, 2022. január 26., Brüsszel, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_22_452 (2022.03.12.)

¹⁶ Luca Bertuzzi: European Commission puts forth EU's values and principles for the digital age, 2022. január 26., <https://www.euractiv.com/section/digital/news/european-commission-puts-forth-eus-values-and-principles-for-the-digital-age/> (2022.03.12.)

¹⁷ Pató Viktória Lilla: Az EU, mint digitális elvvezér?, 2022. február 7., <https://eustrat.unike.hu/hirek/2022/02/07/az-eu-mint-globalis-digitalis-elvvezer> (2022.03.12.)

¹⁸ Szántó Viola: Digitális elvek – Hol tart Európa?, 2022. január 20., <https://www.ludovika.hu/blogok/messelato/2022/01/20/digitalis-elvek-hol-tart-europa/> (2022.03.12.)

¹⁹ A Bizottság az EU-n belül mindenkire érvényes digitális jogokról és elvekről szóló nyilatkozatot terjeszt elő, 2022. január 26., Brüsszel, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_22_452 (2022.03.12.)

²⁰ A Bizottság az EU-n belül mindenkire érvényes digitális jogokról és elvekről szóló nyilatkozatot terjeszt elő, 2022. január 26., Brüsszel, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_22_452 (2022.03.12.)

²¹ European Declaration on Digital Rights and Principles for the Digital Decade, Brüsszel, Európai Bizottság, 2022. január 26., 2-3. oldal

olvashatóságára.²² Fontos cél továbbá, hogy a technológia mindenki számára hozzáférhetővé váljon az Unió területén. A nyilatkozat lakóhelytől és jövedelemtől függetlenül kívánja biztosítani a megfizethető és nagysebességű digitális összeköttetést, valamint támogatja a tanárok digitális képzését és a tantermek digitális felszerelését.

A harmadik alapelv a választás szabadságát hirdeti. A Bizottság elkötelezett az átlátható algoritmusok iránt és lényegesnek tartja, hogy az emberek anélkül élvezhessék a mesterséges intelligencia előnyeit, hogy az előre meghatározott döntéseket használna fel – vagyis saját belátáson alapuló, tájékozott döntéshozatalt kell biztosítani a digitális világban is. Emellett, a felhasználók egészségét, biztonságát és alapvető jogait érintő kockázatokkal szembeni védelem is kulcsfontosságú.

A digitális nyilvános térben való részvétel biztosítása a negyedik vezérelv, ennek érdekében a tervezet rögzíti a véleménynyilvánítás szabadságát, amelyet nem korlátozhat cenzúra vagy megfélemlítés. Megbízható, sokszínű és többnyelvű online környezetet kíván, ahol a felhasználók védve vannak a káros tartalmaktól és a téves információktól.

Az ötödik alapelv fókuszában a biztonság áll. A nyilatkozat fellép a számítógépes bűnözés ellen, ideértve a kibertámadásokat és az adatszivárgásokat. Védelemben kell részesíteni a természetes és jogi személyek érdekeit és személyes adatait, tilos a jogellenes online megfigyelés vagy lehallgatás. A biztonság a digitális örökségre is kiterjed, ami azt jelenti, hogy mindenkinek joga van eldönteni, hogy az őt érintő nyilvános információkkal mi történjen halála után. Ezen felül, a dokumentum megerősíti a biztonságos online környezethez való jogot kifejezetten a gyermekek tekintetében, és lehetőséget kíván nyújtani számukra, hogy elsajátíthassák a biztonságos eligazodáshoz szükséges kompetenciákat.

A Bizottság által javasolt utolsó alapelv a fenntarthatóságra hívja fel a figyelmet. A digitális termékeket és szolgáltatásokat úgy kell előállítani, használni és újrahasznosítani, hogy a lehető legkevesebb negatív környezeti vagy társadalmi hatással bírjanak, a felelősségteljes döntések meghozatalához pedig elengedhetetlen, hogy a termékek környezeti hatásaival és energiafogyasztásával kapcsolatos információk mindenki számára elérhetőek legyenek.²³

A tervezet értékelése

Végeredményében, a tervezett nyilatkozat összhangban van azon célkitűzésével, hogy egységbe foglalja az EU digitális területre vonatkozó elveit és értékeit.

²² Farid Baddache: Why the EU Declaration on Digital Rights is a Great Step for Human Rights, 2022. január 28., <https://ksapa.org/why-the-eu-declaration-on-digital-rights-is-a-great-step-for-human-rights/> (2022.03.12.)

²³ European Declaration on Digital Rights and Principles for the Digital Decade, Brüsszel, Európai Bizottság, 2022. január 26., 3-6. oldal

Átfogóan ismerteti az elsődleges és másodlagos uniós jogból származó normákat, különösen azokat, amelyeket az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlata is megerősít.²⁴ A Bizottság tudatosítani kívánja az Unió valamennyi lakosában, hogy tanulmányaik, munkáik, üzleti tevékenységeik során alappal számíthatnak a kiváló minőségű hálózati csatlakozásra, megkülönböztetés nélkül élvezhetik a biztonságos és tisztességes digitális tér előnyeit,²⁵ valamint biztosítja őket arról, hogy a digitális környezet nem jog nélküli világ, emberi jogaik az online térben is érvényesülnek.²⁶ Ez az emberközpontú felfogás - amely egyfajta digitális humanizmusként is értékelhető²⁷ - határozottan szemben áll az Egyesült Államok által bevett modellel, amelyek a multinacionális vállalatok érdekeit részesítik előnyben.²⁸ A jelenlegi tervek szerint például a felhasználóknak nagyobb beleszólásuk lesz abba, hogy az internetes óriáscégek (Google, Facebook) milyen tartalmakkal és hirdetésekkel érik el őket, sőt, az új szabályok kötelezhetik azokat a jogsértő tartalmak törlésére. A kritikák szerint ez utóbbi visszaélésekhez vezethet a kormányok részéről, főként a határokon átnyúló kérések eseteiben, például, ha az egyik tagállamban jogszerű tartalmat egy másik állam kormánya töröltet. Így, nem csak a szólásszabadságot korlátozná ez az eszköz, hanem a digitális közös piac kialakulását is akadályozná.²⁹ Ugyanakkor kétségtelen, hogy az Európai Unió vezető szerepet tölt be a digitális fejlődés emberi jogi alapú megközelítésében,³⁰ különösen egy olyan világban, ahol a digitális nagyhatalmak befolyása egyre növekszik.³¹

²⁴ Edoardo Celeste: Towards a European Declaration on Digital Rights and Principles: Guidelines for the Digital Age, 2022. február 7., <https://rebuildcentre.eu/2022/02/towards-a-european-declaration-on-digital-rights-and-principles-guidelines-for-the-digital-decade/> (2022.03.12.)

²⁵ A Bizottság az EU-n belül mindenkire érvényes digitális jogokról és elvekről szóló nyilatkozatot terjeszt elő, 2022. január 26., Brüsszel, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_22_452 (2022.03.12.)

²⁶ Edoardo Celeste: Towards a European Declaration on Digital Rights and Principles: Guidelines for the Digital Age, 2022. február 7., <https://rebuildcentre.eu/2022/02/towards-a-european-declaration-on-digital-rights-and-principles-guidelines-for-the-digital-decade/> (2022.03.12.)

²⁷ Edoardo Celeste: Towards a European Declaration on Digital Rights and Principles: Guidelines for the Digital Age, 2022. február 7., <https://rebuildcentre.eu/2022/02/towards-a-european-declaration-on-digital-rights-and-principles-guidelines-for-the-digital-decade/> (2022.03.12.)

²⁸ A Human-Centered Digital Transformation, 2022. február 1., <https://reimagine-europa.eu/a-human-centered-digital-transformation> (2022.03.12.)

²⁹ Zsíros Sándor: Új szabályokkal tartaná kordában az EU a digitális óriásplatformokat, 2022. január 20., <https://hu.euronews.com/my-europe/2022/01/20/uj-szabalyokkal-tartana-kordaban-az-eu-a-digitalis-oriasplatformokat> (2022.03.12.)

³⁰ Anastasia Campbell: The European Declaration on Digital Rights and Principles: a proposed Guide for the Digital Transformation, 2022. február 4., <https://www.ideasinall.com/the-european-declaration-on-digital-rights-and-principles-a-proposed-guide-for-the-digital-transformation/> (2022.03.12.)

³¹ Farid Baddache: Why the EU Declaration on Digital Rights is a Great Step for Human Rights, 2022. január 28., <https://ksapa.org/why-the-eu-declaration-on-digital-rights-is-a-great-step-for-human-rights/> (2022.03.12.)

Fontos kiemelni, hogy a nyilatkozat nem tekinthető az alapvető emberi jogokat kötelező érvénnyel rögzítő dokumentumnak.³² Jóllehet az uniós jogban gyökerezik, annak preambuluma emlékeztet bennünket, hogy a nyilatkozat deklaratív jellegű, kötelező jogi hatással nem rendelkezik.³³ Nem ró semmilyen közvetlen vagy közvetett jogi kötelezettséget sem az Unió szerveire, sem tagállamaira, sem állampolgáira.³⁴ A bírálók úgy vélik, a kötelező érvényű kötelezettségvállalás elmulasztását feltétlenül orvosolni kell, kiváltképpen mivel az Európai Uniónak ma már lehetősége van olyan globális mércék felállítására, amelyek számos társadalmi és etikai kérdésben szolgálnak referenciaértékül. A legutóbbi alapjogokat demonstráló dokumentum, amely kötőerővel bírt, az az Alapjogi Charta volt, ám annak elfogadása óta a digitális gazdaság számos változáson ment keresztül. Ezért, az Unió kizárólag akkor töltheti be vezető szerepét, ha a digitális változásokra reagáló szabályok egységesen szerepelnek egy ún. Digitális Jogok Európai Chartájában, jogi kötőerővel felruházva,³⁵ illetőleg ha a nyilatkozattervezet alapelveit a kötelező uniós vagy nemzeti jogszabályok is átveszik.³⁶ Mindazonáltal, a digitális jogokról szóló nyilatkozattervezetet nem azzal a céllal terjesztették elő, hogy az Alapjogi Charta második számú verziója legyen.³⁷ A Bizottság kifejezett célja az volt, hogy az EU, mint fáklyahordozó, élen járjon a digitális transzformáció lendületében³⁸ és a nyilatkozat elvei hivatkozási pontként, követendő normaként jelenjenek meg a világ minden részén.³⁹ A Digitális iránytű egyik eszközeként, a nyilatkozat meghatározza azokat a sarkalatos pontokat, amelyek irányt

³² Edoardo Celeste: Towards a European Declaration on Digital Rights and Principles: Guidelines for the Digital Age, 2022. február 7., <https://rebuildcentre.eu/2022/02/towards-a-european-declaration-on-digital-rights-and-principles-guidelines-for-the-digital-decade/> (2022.03.12.)

³³ Anastasia Campbell: The European Declaration on Digital Rights and Principles: a proposed Guide for the Digital Transformation, 2022. február 4., <https://www.ideasinall.com/the-european-declaration-on-digital-rights-and-principles-a-proposed-guide-for-the-digital-transformation/> (2022.03.12.)

³⁴ A Digital Magna Carta? The European Declaration of Digital Rights, 2022. február 7., <https://www.mofo.com/resources/insights/220207-digital-magna-carta.html> (2022.03.12.)

³⁵ Brando Benifei, Christel Schaldemose, Iban Garcia del Blanco, Josianne Cutajar, Lina Gálvez Muñoz, Maria-Manuel Leitão-Marques, Miapetra Kumpula-Natri, Paul Tang, Tiemo Wölken: Towards an EU Charter for Digital Rights: Open letter to the Presidents of the European Commission, the European Council and the European Parliament, 2022. február 4., <https://www.euractiv.com/section/digital/opinion/towards-an-eu-charter-for-digital-rights-open-letter-to-the-presidents-of-the-european-commission-the-european-council-and-the-european-parliament/> (2022.03.12.)

³⁶ A Digital Magna Carta? The European Declaration of Digital Rights, 2022. február 7., <https://www.mofo.com/resources/insights/220207-digital-magna-carta.html> (2022.03.12.)

³⁷ Edoardo Celeste: Towards a European Declaration on Digital Rights and Principles: Guidelines for the Digital Age, 2022. február 7., <https://rebuildcentre.eu/2022/02/towards-a-european-declaration-on-digital-rights-and-principles-guidelines-for-the-digital-decade/> (2022.03.12.)

³⁸ Foo Yun Chee: EU proposes digital rights, principles in global first, 2022. január 26., <https://www.reuters.com/world/europe/eu-proposes-digital-rights-principles-global-first-2022-01-26/> (2022.03.12.)

³⁹ A Bizottság az EU-n belül mindenkire érvényes digitális jogokról és elvekről szóló nyilatkozatot terjeszt elő, 2022. január 26., Brüsszel, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_22_452 (2022.03.12.)

mutatnak a politikai döntéshozók és a vállalkozások számára.⁴⁰ Ekképpen, az elvek előmozdítása és végrehajtása az Unió és a tagállamok közös politikai felelőssége lesz, a felek saját hatáskörén belül. Annak érdekében pedig, hogy a nyilatkozat konkrét gyakorlati hatásokat fejtsen ki, a Bizottság szorgalmazta, hogy a digitális évtized helyzetéről éves jelentés készüljön, amely figyelemmel kíséri az előrehaladást és javaslatokkal él a lemaradások ellen.

Mindezekre tekintettel, a Bizottság felkéri az Európai Parlamentet és a Tanácsot, hogy vitassák meg a digitális jogokról és elvekről szóló nyilatkozattervezetet, majd 2022 nyaráig a legmagasabb szinten hagyják jóvá.⁴¹

Források jegyzéke:

- A Bizottság az EU-n belül mindenkire érvényes digitális jogokról és elvekről szóló nyilatkozatot terjeszt elő, 2022. január 26., Brüsszel, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_22_452 (2022.03.12.)
- Farid Baddache: Why the EU Declaration on Digital Rights is a Great Step for Human Rights, 2022. január 28., <https://ksapa.org/why-the-eu-declaration-on-digital-rights-is-a-great-step-for-human-rights/> (2022.03.12.)
- Pató Viktória Lilla: Az EU, mint digitális elvvezér?, 2022. február 7., <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2022/02/07/az-eu-mint-globalis-digitalis-elvvezer> (2022.03.12.)
- Luca Bertuzzi: European Commission puts forth EU's values and principles for the digital age, 2022. január 26., <https://www.euractiv.com/section/digital/news/european-commission-puts-forth-eus-values-and-principles-for-the-digital-age/> (2022.03.12.)
- Szántó Viola: Digitális elvek – Hol tart Európa?, 2022. január 20., <https://www.ludovika.hu/blogok/messzelato/2022/01/20/digitalis-elvek-hol-tart-europa/> (2022.03.12.)
- Edoardo Celeste: Towards a European Declaration on Digital Rights and Principles: Guidelines for the Digital Age, 2022. február 7., <https://rebuildcentre.eu/2022/02/towards-a-european-declaration-on-digital-rights-and-principles-guidelines-for-the-digital-decade/> (2022.03.12.)
- Feyo Sickinghe: Digital Compass: EU outlines its digital ambitions for 2030, 2021. április 7., <https://www.twobirds.com/en/insights/2021/netherlands/digital-compass-eu-outlines-its-digital-ambitions-for-2030> (2022.03.12.)

⁴⁰ Edoardo Celeste: Towards a European Declaration on Digital Rights and Principles: Guidelines for the Digital Age, 2022. február 7., <https://rebuildcentre.eu/2022/02/towards-a-european-declaration-on-digital-rights-and-principles-guidelines-for-the-digital-decade/> (2022.03.12.)

⁴¹ A Bizottság az EU-n belül mindenkire érvényes digitális jogokról és elvekről szóló nyilatkozatot terjeszt elő, 2022. január 26., Brüsszel, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_22_452 (2022.03.12.)

- European Declaration on Digital Rights and Principles for the Digital Decade, Brüsszel, Európai Bizottság, 2022. január 26., 2-3. oldal
- A Human-Centered Digital Transformation, 2022. február 1., <https://reimagine-europa.eu/a-human-centered-digital-transformation> (2022.03.12.)
- Zsíros Sándor: Új szabályokkal tartaná kordában az EU a digitális óriásplatformokat, 2022. január 20., <https://hu.euronews.com/my-europe/2022/01/20/uj-szabalyokkal-tartana-kordaban-az-eu-a-digitalis-oriasplatformokat> (2022.03.12.)
- Anastasia Campbell: The European Declaration on Digital Rights and Principles: a proposed Guide for the Digital Transformation, 2022. február 4., <https://www.ideasinall.com/the-european-declaration-on-digital-rights-and-principles-a-proposed-guide-for-the-digital-transformation/> (2022.03.12.)
- Anastasia Campbell: The European Declaration on Digital Rights and Principles: a proposed Guide for the Digital Transformation, 2022. február 4., <https://www.ideasinall.com/the-european-declaration-on-digital-rights-and-principles-a-proposed-guide-for-the-digital-transformation/> (2022.03.12.)
- A Digital Magna Carta? The European Declaration of Digital Rights, 2022. február 7., <https://www.mofo.com/resources/insights/220207-digital-magna-carta.html> (2022.03.12.)
- Brando Benifei, Christel Schaldemose, Iban Garcia del Blanco, Josianne Cutajar, Lina Gálvez Muñoz, Maria-Manuel Leitão-Marques, Miapetra Kumpula-Natri, Paul Tang, Tiemo Wölken: Towards an EU Charter for Digital Rights: Open letter to the Presidents of the European Commission, the European Council and the European Parliament, 2022. február 4., <https://www.euractiv.com/section/digital/opinion/towards-an-eu-charter-for-digital-rights-open-letter-to-the-presidents-of-the-european-commission-the-european-council-and-the-european-parliament/> (2022.03.12.)
- A Digital Magna Carta? The European Declaration of Digital Rights, 2022. február 7., <https://www.mofo.com/resources/insights/220207-digital-magna-carta.html> (2022.03.12.)
- Foo Yun Chee: EU proposes digital rights, principles in global first, 2022. január 26., <https://www.reuters.com/world/europe/eu-proposes-digital-rights-principles-global-first-2022-01-26/> (2022.03.12.)